

УДК 37.014(09)(477)

В.В. ВОРОЖБИТ, А.І. ІГНАТЬЄВА

ЧИННИКИ СТАНОВЛЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО СВІТОГЛЯДУ Я.П. РЯППО

У статті використано біографічний і феноменологічний підходи до вивчення персоналії в історії педагогічної думки. Проаналізовано становлення особистості Я.П. Ряппо у контексті соціально-культурних умов, революційних подій 1904–1907 рр. Політичну активність майбутнього організатора народної освіти визначено через його належність до комітету естонської есерівської організації, об'єднань революційного руху в Петербурзі і Прибалтійському краї.

У статті конкретизовано ідеї, які вплинули на характер педагогічного світогляду державного і громадського діяча: демократизація освітньої системи у 1917–1919 рр.; необхідність компетентності керівництва у сфері освіти; єдність позицій керівників і підлеглих, неперервність процесу реформування і змістовного оновлення освіти, узгодження освітньої системи з об'єктивними педагогічними, суспільними, культурними реаліями.

Ключові слова: професійні школи, культура, Я.П. Ряппо, соціалістичне виховання, освіта, принцип виховання.

Сьогодення педагогічної теорії та практики характеризується нагромадженням цінного досвіду, який має стати підґрунтям для побудови цілісної національної освітньої системи. Проведений ретроспективний аналіз документів і матеріалів, наукових праць, публікацій у періодичних виданнях засвідчив, що постать Я.П. Ряппо – політичного діяча, одного з організаторів освітньої системи в перші десятиліття становлення радянської влади в Україні – певною мірою відображена в науковій літературі.

Фундаментальні проблеми теорії становлення національної системи освіти в Україні розкрито в працях В. Борисова, Р. Вендровської, О. Глузмана, О. Дзевєріна, І. Прокопенка, О. Сухомлинської. У сучасних дослідженнях Н. Ничкало, П. Рогової, В. Шпак, М. Ярмаченка висвітлено внесок Я. П. Ряппо в розвиток наукових установ. Окремі факти діяльності Я. П. Ряппо представлено у наукових публікаціях В. Липинського, В. Лугового, Т. Усатенко, Л. Фурсенко, присвячених питанням управління освітою.

Мета статті – конкретизувати чинники становлення педагогічного світогляду Я.П. Ряппо.

Аксіоматичною є необхідність усвідомлення доцільності оновлення національної системи освіти з оперттям на вивчення й урахування попереднього досвіду, особливо періоду 1920–1930-х рр. У той час відбувалося відродження української культури й освіти як її складової. Визначною у цьому процесі була постать Я.П. Ряппо.

Зазначимо, що біографічний підхід у нашому дослідженні дасть змогу розкрити становлення і розвиток педагогічних поглядів Я.П. Ряппо. Як відомо, предметне, соціокультурне поле особистості передбачає характеристику епохи, в якій жив Я.П. Ряппо, його навколишнього середовища, процесу становлення його педагогічних поглядів. Дослідження здійснено з урахуванням феноменологічного підходу, за яким реконструйовано життєпис ученого, проаналізовано наукові реалії, вивчено публіцистичні тексти для неупередженої характеристики доробку Я.П. Ряппо, позбавленого догматизму.

Проаналізувавши спогади просвітника [1–4], можемо констатувати, що його особистісний підхід до розгляду педагогічного процесу визначався культурними ідеями 1920-х рр., що виявлялися в романтичному оптимізмі, ідеалізації значення професійної освіти для самореалізації особистості, перебільшенні ролі середовищного чинника у формуванні особистості молодого людини. Я.П. Ряппо був активним організатором педагогічних процесів: брав участь у проведенні нарад, з'їздів, розробляв Кодекс законів про освіту, займався видавничою справою, здійснював науково-пошукову роботу, творчо-літературну діяльність. Йому були притаманні реальні й прагматичні підходи до освіти і виховання в організаційній діяльності до 1928 р.

Становлення особистості майбутнього діяча народної освіти й науковця відбувалося у важких умовах. Так, сам Я.П. Ряппо писав: “Батько і пращури мої були селяни-хлібороби, естонці, з кріпосних. Волость наша – одна з найбідніших у всьому повіті. Збіднілий ґрунт, постійний голод змушували шукати заробітків. Бідність у нашій родині посилювали до того ж пияцтво батька, хвороби матері і каліки-брата” [1, арк. 7].

Про наполегливість і цілеспрямованість Я.П. Ряппо свідчить той факт, що навіть у складних соціально-економічних умовах він здобув послідовну освіту: базу – у місцевій волосній школі, середню освіту – у Вироському міському училищі. В архівах віднайдено спогади педагога, де він писав: “Любов до вчительської професії у мені сформував учитель Вироського міського училища Н.А. Флору (викладач російської словесності)” [1, арк. 4]. Згодом сам педагог одружився зі вчителькою гімназії.

Опрацьовані рукописи, архівні документи засвідчили, що загальна успішність і природні організаторські здібності дали Я.П. Ряппо змогу зарекомендувати себе в училищі як перспективного вихованця. Так, після завершення навчального курсу він рік працював на посаді викладача-практиканта. Після виповнення 18 років Я.П. Ряппо поїхав навчатися у Петербурзький учительський інститут. Однак, “...за відсутності засобів для існування, перервавши заняття, вступив на службу на завод Вестінгауза, де працював чотири з половиною роки. Одночасно займався самоосвітою, склав “екстерном” іспит за курс гімназії і в 1904 р. вступив у Петербурзький університет” [1]. Я.П. Ряппо не мав підтримки від своєї родини, “жив уроками і роботами в майстернях Піймана” [1]. Саме там, за свідченням історика педагогіки Л. Березівської, Я.П. Ряппо долучився до діяльності соціалістичних гуртків та почав брати участь у робітничому русі [1, арк. 14]. Дослідженням підтверджено цей факт. Сам Я.П. Ряппо зазначав: “Політичний розвиток і діяльність моя відбувалися у Прибалтійському краї, Польщі і на півдні України. Перебуваючи ще в міському училищі у 1896–1898 рр. у Виро, брав участь у нелегальних гуртках учнівської молоді” [1].

Нами встановлено, що у 1903–1904 рр., працюючи на заводі у Вестінгауза, Я.П. Ряппо долучився до угруповань есерівського спрямування. З 1905 р. він входив до комітету естонської есерівської організації. Під час навчання в Петербурзькому університеті Я.П. Ряппо активна брав участь у революційних подіях 1905 р. “...як громадський працівник, партійний агітатор і пропагандист та організатор революційного руху в Петербурзі і в Прибалтійському краї” [2]. В університеті Я.П. Ряппо вчився на факультетах: юридичному, історико-філологічному і східних мов. Крім того, був слухачем курсів в Академії сходознавства, членом комітету естонської організації соціалістів-революціонерів, входив до ради старост університету, був головою естонського товариства студентів, брав участь у демонстраціях і

виборчих кампаніях до Державної Думи. З автобіографії дізнаємося про те, що Я.П. Ряппо "...вів боротьбу з естонськими кадетами і з естонською прогресивною партією Теннісона. В 1906–1907 рр. пристав до марксизму і встановлював зв'язки із соціал-демократами... Після завершення навчання в університеті служив у митному відомстві. Брав участь у підготовці технічної інтелігенції" [2].

Я.П. Ряппо закінчив навчання в університеті у 1909 р. на факультеті східних мов. Після завершення навчання працював у митному відомстві, згодом займався учительською діяльністю спочатку на Батьківщині, а потім у Петербурзі. В Україні Я.П. Ряппо переїхав у 1914 р. З 1917 р. працював в органах влади у Миколаєві й Одесі. Був учасником боїв з армією отамана Никифора Григор'єва. Спогади Я. Ряппо охоплюють період з лютого 1917 р. до 1919 р. [3].

У складній ситуації український рух у військах, який значною мірою виник стихійно, відзначився революційністю і твердістю у відстоюванні національних інтересів України під проводом перших українських військових організацій. На півдні України центром цього руху була Одеса, де у вересні 1917 р. сформовано гайдамацький курінь, який у грудні розширився до складу дивізії. Населення міста спочатку поставилося до гайдамаків несерйозно, але коли почалися бандитські нальоти, громадяни знайшли захист у гайдамаків як надійної на той час охорони. Це визнавала й Одеська Рада робітничих депутатів [3]. Я.П. Ряппо був учасником придушення миколаївського заколоту. У той час Я.П. Ряппо характеризували як активіста з крайніми лівацькими поглядами, що межували з практикою червоного фашизму [4]. Упродовж 1918–1920 рр. був прапорщиком окупаційних радянських військ Миколаєва та Одеси.

Становлення й розвиток педагогічних поглядів Я.П. Ряппо відбувалися, на тлі повалення монархічного режиму, встановлення влади Тимчасового уряду, а із 7 (20) листопада 1917 р. – Української Народної Республіки, згодом – Гетьманату й Директорії (1918–1919 рр.), радянської влади й відповідних цим періодам проектів економічних, політичних, державотворчих, культурно-освітніх перетворень, спроб їх здійснення. Ці зміни визначили соціальну детермінованість педагогічних поглядів Я.П. Ряппо.

Висновки. Отже, з опертям на біографічний і феноменологічний підходи до вивчення персоналії констатовано, що становлення особистості Я.П. Ряппо відбувалося у складних соціально-культурних умовах на тлі революційних подій 1904–1907 рр. На педагогічний світогляд діяча вплинули такі ідеї: демократизації освітньої системи; необхідності компетентності керівництва у сфері освіти; єдності позицій керівників і підлеглих, неперервності процесу реформування і змістовного оновлення освіти, доцільності узгодження освітньої системи з об'єктивними суспільно-культурними реаліями. Подальшого вивчення потребує управлінська діяльність Я.П. Ряппо в освіті.

Список використаної літератури

1. ЦДІАК, ф. Р-4805, оп. 1, од. зб. 1. 181 п.
2. ЦДІАК, ф. Р-4805, оп. 1, од. зб. 70, 37 л.
3. ЦДІАК, ф. Р-4805, оп. 1, од. зб. 71 /март 1918 – март 1919 гг./, 50 л.
4. ЦДІАК, ф. Р-4805, оп. 1, од. зб. 72, (1957), 55 л.

Стаття надійшла до редакції 17.09.2013

Ворожбит В.В., Игнатьева А.И. Факторы становления педагогического мировоззрения Я.П. Ряппо

В статье использованы биографический и феноменологический подходы к изучению персоналии в истории педагогической мысли. Авторы анализировали становление личнос-

ти Я.П. Ряппо в контексте социально-культурных условий, революционных событий 1904–1907 гг. Политическая активность будущего организатора народного образования определена через его принадлежность к комитету эстонской эсеровской организации, объединениям революционного движения в Петербурге и Прибалтийском крае.

В статье раскрыты идеи, повлиявшие на педагогическое мировоззрение государственного и общественного деятеля, а именно: демократизация образовательной системы в 1917–1919 гг.; необходимость компетентности руководства в сфере образования; единство позиций руководителей и подчиненных, непрерывность реформирования и обновления содержания образования, согласование образовательной системы с объективными педагогическими, общественными, культурными реалиями.

Ключевые слова: профессиональные школы, культура, Я.П. Ряппо, социалистическое воспитание, образование, принцип воспитания.

Vorozhbit V., Ignatieva A. Formation factors of Y.P. Riapo's pedagogical view of the world

The paper used biographical and phenomenological approaches to the study of personality in the history of educational thought. The authors analyzed the personality of Y.P. Riapo in the context of sociocultural conditions of the revolutionary events of 1904–1907 years. The political activity of the future organizer of public education was defined through his membership in the Socialist Revolutionary Committee of the Estonian organizations, associations of the revolutionary movement in St. Petersburg and the Baltic region.

The authors determined that Y.P. Riapo moved to Ukraine in 1914. Since 1917 he worked in government in Nikolayev and Odessa. The future statesman was a witness and participant in the economic, political, governmental, cultural, educational reforms. It defined the social determinacy of Y.P. Riapo's pedagogical views.

The article reveals the ideas that influenced Y.P. Riapo's pedagogical view of the world. Among them are: the democratization of the education system in the years 1917–1919; necessity of management competence in education sphere, unity of managers and subordinates position, the continuity of the reform and renewal of curriculum vitae, the agreement of the educational system with objective educational, social, cultural realities.

In the article there were defined the factors of Y.P. Riapo's pedagogical views formation. It was a socio-political situation in the country, which was characterized by centralized control of all areas of social life, a turning point in the processes of culture, politics and economics. The following pedagogical factors became important: the development of directions in the reformative pedagogy, extending the concept of practicality and professionalism, reasoning and implementation of the idea of school labor activity of industrial and agricultural areas. Y.P. Riapo's pedagogical beliefs were formed in the period of active comparative studies. This found expression in editing, publishing, research, translate, literary and artistic activities of Y.P. Riapo.

Personal approach of Y.P. Riapo to considering the pedagogical process was defined with cultural trends of the 1920's, namely the romantic optimism, the idealization of professional education for personal fulfillment, the exaggeration of social factors role for the development of young people.

In general, the Y.P. Riapo was a supporter of the socialist view of the world, promoted the humanist ideas, values, national unity, social awareness and political activity of citizens.

Key words: professional schools, culture, Y.P. Riapo, socialist education, principle of education.